

ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТУСГАЙ САНГИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ

Нэг. Хуулийн төсөл боловсруулах үндэслэл, шаардлага

1.1 Хууль зүйн үндэслэл

Эрүүл мэндийн тухай хуулийн 13.2 дахь хэсэгт “Нийгмийн эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээнд хүн амын эрүүл мэндийн байдал, түүнд нөлөөлөх хүчин зүйлийг тандах, судлах, хянах, эрүүл мэндийг дэмжих, хамгаалах, өвчин, эмгэгээс урьдчилан сэргийлэх, хүн амд эрүүл мэндийн боловсрол олгох үйл ажиллагаа хамаарна” гэж заасан.

Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 19.2 дахь хэсэгт Эрүүл мэндийг дэмжих сангийн хөрөнгө нь хандив, тусламж, эргэн төлөгдөх нөхцөлгүй олгосон эх үүсвэр, архи, согтууруулах ундааны онцгой албан татварын 1 хувь, эмийн импортын гаалийн болон нэмэгдсэн өртгийн албан татварын 2 хувь, тамхины онцгой албан татварын 2 хувьтай тэнцэх хэмжээний хөрөнгөөс бүрдэнэ гэж заасан байдаг.

Мөн тус хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 19.3 дахь хэсэгт тус сангийн хөрөнгийг эрүүл мэндийн мэдээлэл, сургалт, сурталчилгаа, ухуулга нөлөөлөл, тандалт судалгааны ажлыг зохион байгуулах арга хэмжээг санхүүжүүлэхээр тусгагдсан.

Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолын хоёрдугаар хавсралтаар батлагдсан “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын хүрээнд 2021-2030 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөөнд эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээнд орчин үеийн дэвшилтэт технологи нэвтрүүлэхтэй холбоотой үйл ажиллагаа дараах байдлаар тусгагдсан. Үүнд,

- 2.2.13-д Оношилгоо, эмчилгээний орчин үеийн дэвшилтэт технологийг нэвтрүүлж, иргэд эх орондоо бүрэн оношлогдон эмчлэгдэх боломжийг бүрдүүлэхийн зэрэгцээ гадаадын иргэд манай оронд ирж эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээ авах нөхцөлийг бүрдүүлэх зорилгоор эмнэлэг олон улсын магадлан итгэмжлэл авах үйл ажиллагааг төрөөс дэмжинэ.
- 2.2.28-д Эрүүл мэндийн технологийн чиглэлээр хөрөнгө оруулалт хийх, дэвшилтэт технологи нэвтрүүлэх үйл ажиллагааг төрөөс дэмжинэ.

1.2 Практик үндэслэл, шаардлага

Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 19.3 дахь хэсэгт сангийн хөрөнгийг эрүүл мэндийн мэдээлэл, сургалт, сурталчилгаа, ухуулга нөлөөлөл, тандалт судалгааны ажлыг санхүүжүүлэх, энэ чиглэлээр хэрэгжүүлэх арга хэмжээ гэсэн ерөнхий байдлаар тусгагдсан.

Эрүүл мэндийн тухай хуулийн 7 дугаар зүйлд Монгол Улсын Засгийн газар эрүүл мэндийн талаар батлагдсан бодлого, хөтөлбөрийг санхүүжүүлэх, хэрэгжилтэд хяналт тавих болон зайлшгүй шаардлагаар гадаад улсад эмчлүүлэх иргэнд санхүүжилт олгох журам батлах бүрэн эрхтэйг заасан.

Засгийн газрын 2020 оны 37 дугаар тогтоолоор "Эрүүл мэндийг дэмжих сангийн хөрөнгийг зарцуулах, хяналт тавих журам"-ыг баталсан. Мөн Эрүүл мэндийг дэмжих санд олгох хөрөнгийн эх үүсвэрийг улсын төсөвт жил бүр тусгаж байхыг Сангийн сайдад, сангийн хөрөнгийн зарцуулалт, үйл ажиллагаанд хяналт тавьж ажиллахыг Эрүүл мэндийн сайдад тус тус даалгасан.

Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуулийн 19 дүгээр зүйлд Эрүүл мэндийг дэмжих сангийн хөрөнгө нь хандив, тусламж, эргэн төлөгдөх нөхцөлгүй олгосон эх үүсвэр, архи, согтууруулах ундааны онцгой албан татварын 1 хувь, эмийн импортын гаалийн болон нэмэгдсэн өртгийн албан татварын 2 хувь, тамхины онцгой албан татварын 2 хувьтай тэнцэх хэмжээний хөрөнгөөс бүрдэнэ гэж заасан байдаг. Энэхүү эх үүсвэрийн хүрээнд Эрүүл мэндийг дэмжих санд жилд дунджаар 3 орчим тэрбум төгрөгийг Сангийн яамнаас хуваарилдаг.

Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуульд заасан татварын орлогоос 2023 онд 10 тэрбум төгрөгийг Эрүүл мэндийг дэмжих санд хуваарилан олгох боломжтой байгаа хэдий ч 2.7 тэрбум төгрөгийг Сангийн яамнаас Эрүүл мэндийн сайдын төсвийн багцад хуваарилсан байна.

Монгол Улсын эрүүл мэндийн үзүүлэлтээр хүн амын өвчлөл, нас баралтын тэргүүлэх шалтгаанд харьцангуй урьдчилан сэргийлэх боломжтой, хүний эрүүл амьдрах мэдлэг, боловсрол, зан үйлээс шалтгаалсан халдварт бус өвчин давамгайлж нийт өвчлөлийн 80 гаруй хувийг эзэлж байна.

Хүн амын эрүүл амьдралын хэв маягт тухайн хүний зан үйл, мэдлэг боловсролоос гадна нийгэм, эдийн засгийн хүчин зүйл, салбар дундын хамтын ажиллагаа, уур амьсгалын өөрчлөлт, дэлхий дахинаа асар хурдацтай хөгжиж байгаа шинэ дэвшилтэт техник, технологи ихээхэн нөлөөлж байна.

Дэлхийн улс орнууд Тогтвортой хөгжлийн зорилтод хүрч хүний эрүүл, энх сайн, сайхан байдлыг хангахад эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээг хүн бүрт тэгш, хүртээмжтэй хүргэх, иргэн оршин буй газраасаа эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээг санхүүгийн эрсдэлгүйгээр авах боломжийг бүрдүүлэхийг зорьж байна. Тийм ч учраас Монгол Улсын Засгийн газар 2017 оноос эхлэн гадаад улсад зайлшгүй шаардлагаар эмчлүүлсэн иргэдэд эмчилгээний зардлын дэмжлэг үзүүлж эхэлсэн. Энэхүү санхүүжилтэд жил бүр 500,0 сая төгрөг батлагддаг бөгөөд 2023 оны байдлаар нийт 520 иргэн энэхүү санхүүгийн дэмжлэг авсан байна. Тус дэмжлэгийн хүрээнд 1 иргэн 5 хүртлэх сая төгрөгийн дэмжлэг авч байгаа нь иргэдийн зарцуулсан эмчилгээний зардалтай харьцуулахад ихээхэн бага байгаа юм. Тухайлбал, 2019 онд эрхтэн шилжүүлэн суулгахад иргэнээс дунджаар 78 сая төгрөг гарч байсан бол 2023 онд энэ зардал 200-400 сая төгрөг болж өссөн байна.

2022 онд тус дэмжлэгт санхүүжилт авахаар 81 иргэн хандсан хэдий ч батлагдсан санхүүжилт хүрэлцээгүйн улмаас 18 иргэний санхүүжилтийг 2023 оны санхүүжилтээс олгоод байна.

Монгол Улсад 2000 онд Донорын тухай анхдагч хууль, 2018 онд тус хуулийн шинэчилсэн найруулга батлагдаж өнөөг хүртэл хүчин төгөлдөр хэрэгжиж байна. Донорын тухай хуульд 2012-2021 онд нийт 4 удаа нэмэлт, өөрчлөлт орсон.

ДЭМБ-аас эс, эд, эрхтэн шилжүүлэн суулгах мэс заслыг аль болох амьгүй донороос хийхийг улс орнуудад зөвлөмж болгож байна. Зөвлөмжийн хүрээнд манай улс нийт 3800 гаруй тархины үхэлтэй донорыг илрүүлж 24 бодит донороос 31 хүнд бөөр, 21 хүнд элэг шилжүүлэн суулгах, 80 гаруй хүнд шөрмөс суулгах мэс заслын эмчилгээг амжилттай хийгээд байна. 2023 оны 10 дугаар сарын байдлаар эрхтэн шилжүүлэн суулгуулах шаардлагатай нийт 826 иргэн байна.

Одоогийн хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж буй хууль, эрх зүйн хүрээнд Эрүүл мэндийг дэмжих санд төвлөрүүлэх орлогыг бүрэн татан төвлөрүүлж, Эрүүл мэндийн сайдын төсвийн багцад хуваарилж олговол өмнө нь дэмжих сангийн санхүүжилтээр хэрэгжиж байсан нийгмийн эрүүл мэндийн арга хэмжээнээс гадна шинээр батлагдсан төсөл, арга хэмжээний төлөвлөгөө ("Элэг бүтэн Монгол", "Эрүүл, идэвхтэй амьдрал", "Эх, хүүхэд, нөхөн үржихүйн эрүүл мэнд" г.м.)-г хэрэгжүүлэхэд шаардагдах санхүүжилтийг нэмэгдүүлэх боломжтой юм. Мөн орлогыг бүрэн төвлөрүүлснээр эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээнд орчин үеийн дэвшилтэт технологи шинээр нэвтрүүлэх, Монгол Улсад оношлох, эмчлэх боломжгүй өвчнийг оношлох, эмчлэх технологи нутагшуулах үйл ажиллагааг санхүүжүүлэх болон Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэвэр, тэтгэмжийн тухай хуульд заасан тэтгэмжийн даатгалын шимтгэл төлсөн байвал зохих хугацааг хангаагүй эсхүл тэтгэмжийн шимтгэл төлж байгаагүй амьгүй донорын эрхийг хүндэтгэж оршуулгын тэтгэмж олгох боломж бүрдэнэ.

Иймд дээр дурдсан асуудлыг хуулиар зохицуулах, хуулийн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох хэрэгцээ, шаардлага байна.

Хоёр. Хуулийн зорилго, ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Иргэдийн эрүүл мэндийн боловсролыг дээшлүүлэх, иргэнд эрүүл зан үйл төлөвшүүлэх, өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх мэдээлэл, сургалт, сурталчилгаа, нөлөөллийн үйл ажиллагаа, хүний эрүүл мэндэд нөлөөлж байгаа эрсдэлт хүчин зүйлийг судлах, тандах үйл ажиллагаа, эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээнд орчин үеийн дэвшилтэт технологи шинээр нэвтрүүлэх, Монгол Улсад эмчлэх боломжгүй өвчний технологийг нутагшуулах үйл ажиллагаанд шаардагдах санхүүжилтийг нэмэгдүүлэх, Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэвэр, тэтгэмжийн тухай хуульд заасан тэтгэмжийн даатгалын шимтгэл төлсөн байвал зохих хугацааг хангаагүй эсхүл тэтгэмжийн шимтгэл төлж байгаагүй амьгүй донорт оршуулгын тэтгэмж олгохтой холбоотой хуулийн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох зорилгоор Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуульд оруулах өөрчлөлтийг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлд заасан Хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн дагуу боловсруулна.

Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 19.1 дэх хэсгийг өөрчлөн найруулж, 19.3 дахь хэсэгт иргэдийн эрүүл мэндийн боловсролыг дээшлүүлэх, иргэнд эрүүл зан үйл төлөвшүүлэх, өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх

мэдээлэл, сургалт, сурталчилгаа, нөлөөллийн үйл ажиллагаа зохион байгуулах, хүний эрүүл мэндэд нөлөөлж байгаа эрсдэлт хүчин зүйлийг судлах, тандах, эмийн зохистой хэрэглээг сурталчлан таниулах, эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээнд орчин үеийн дэвшилтэт технологи шинээр нэвтрүүлэх, зайлшгүй шаардлагаар гадаад улсад эмчлүүлсэн өвчтөний эмчилгээний зардалд дэмжлэг үзүүлэх, нийгмийн даатгалын шимтгэл төлж байгаагүй, нийгмийн даатгалын тухай хульд заасны дагуу шимтгэл төлөх хугацаа нь хүрэхгүй байгаа амьгүй донорт олгох оршуулгын тэтгэмжийг шийдэх өөрчлөлтийг тус тус оруулна. Мөн өнөөгийн хүчин төгөлдөр хэрэгжиж байгаа хуулиар Эрүүл мэндийг дэмжих сангийн хөрөнгийг зөвхөн зарцуулах, хяналт тавих журам хэрэгжиж байгааг өөрчилж сангийн хөрөнгийг төвлөрүүлэн зарцуулах, хяналт тавих журам болгон өөрчлөх асуудлыг хуулийн төсөлд тусгана.

Шаардлагатай бол дээр дурдсан өөрчлөлттэй холбоотой бусад өөрчлөлтийг хуулийн төсөлд тусгана.

Гурав. Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсч болох эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн үр дагавар, тэдгээрийг шийдвэрлэх талаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ

Хуулийн төсөл батлагдсанаар Монгол Улсын нийгэм эдийн засагт дараах зэрэг үр дүн гарна.

1. Эрүүл мэндийг дэмжих сангийн хөрөнгийг бүрэн төвлөрүүлж үйл ажиллагааг өргөжүүлэн дан ганц нийгмийн эрүүл мэндийн арга хэмжээ бус хүний эрүүл мэндэд сөрөөр нөлөөлөх хүчин зүйлээс үүдэлтэй өвчнийг эмчилж эдгэрүүлэх, хөдөлмөрийн чадвар алдалтыг бууруулах зэрэг арга хэмжээнд зарцуулснаар иргэдэд эрүүл мэндийн улмаас үүсэх санхүүгийн дарамтыг бууруулах, дундаж наслалтыг уртасгах ач холбогдолтой болно.
2. Эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээнд орчин үеийн дэвшилтэт технологи шинээр нэвтрүүлэх, Монгол Улсад эмчлэх боломжгүй өвчнийг эмчлэх технологийг нутагшуулах хүний нөөцийн чадавх бэхжинэ.
3. Монгол Улсад эмчлэх боломжгүй өвчнийг эх орондоо оношилж эмчилдэг болох боломж сайжирна.
4. Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэвэр, тэтгэмжийн тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан тэтгэмжийн даатгалын шимтгэл төлсөн байвал зохих хугацааг хангаагүй эсхүл тэтгэмжийн шимтгэл төлж байгаагүй амьгүй донорт олгох оршуулгын тэтгэмж олгох асуудал шийдэгдэнэ.

Дөрөв. Хуулийг хэрэгжүүлэхэд шинээр боловсруулах, хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болсонд тооцох тухай хууль тогтоомжийн талаарх санал

Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ болон бусад хуультай уялдсан байна.

Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлтэй холбогдуулан бусад хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болгох заалт байхгүй.

Хуулийн төсөлтэй холбогдуулан "Журам батлах тухай" Засгийн газрын 2020 оны 37 дугаар тогтоолоор батлагдсан "Эрүүл мэндийг дэмжих сангийн хөрөнгийг зарцуулах, хяналт тавих журам" болон Засгийн газрын 2011 оны 226 дугаар тогтоолоор батлагдсан "Зайлшгүй шаардлагаар гадаад улсад эмчлүүлэх иргэнд санхүүжилт олгох журам"-д нэмэлт, өөрчлөлт орох болно.

---ooOoo---